

Людмила Березовська
канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Анна Довгалюк
магістрантка I курсу спеціальності «Соціальна робота»
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ

Торгівля дітьми – одна з найбільш актуальних проблем у світі, зокрема, Україні. Кожного року тисячі, мільйони дітей потрапляють у трудове та сексуальне рабство. Це є грубе порушення прав, яке суперечить міжнародним нормам та Конституції України, адже одна з головних цінностей XXI століття є свобода, а забезпечення її – головна функція держави. На сьогодні велике хвилювання викликає зростання кількості незаконних дій щодо неповнолітніх. Злочинці використовують дітей як легку здобич через те, що останні до кінця не розуміють небезпеки та не в змозі захистити себе.

Науковий аналіз даного питання був відкритим ще на початку XX ст. Хоча станом на сьогодні багато праць, але ця тема залишається актуальною, оскільки торгівля дітьми чи інші незаконні форми щодо дітей постійно трансформуються. Протидія торгівлі дітьми пов'язана з безліччю питань. Законів дотримуватися непросто: необхідні відповідні засоби, постійний контроль, спостереження, оцінка результатів, врахування попереднього досвіду, постійне оновлення та вдосконалення законодавства. Притягнення до відповідальності злочинців у справах про торгівлю дітьми у суді – це доволі складне завдання, що потребує високого рівня професіоналізму працівників правоохоронних органів.

Протидію торгівлі дітьми досліджували такі вчені, як М. Костючек, Е. Левченко, Е. Мручковська, С. Семенко, І. Трубавіна, О. Удалова та ін.

Мета статті – проаналізувати законодавство України щодо протидії торгівлі дітьми, охарактеризувати сучасні нормативно-правові акти, резолюції, програми міжнародного співробітництва у боротьбі з торгівлею дітьми.

Діти мають ті ж права, що й повнолітні. Однак деякі права мають особливе значення для них – вони відображають їх потреби в спеціальному захисті та увазі, їх вразливість та різницю між дитячим та дорослим життям. Для того, щоб підкреслити це, інтереси дитини у всіх видах діяльності ставляться вище інтересів батьків та держави [3, с. 35].

Згідно із нормами міжнародного права, держави зобов'язані з належною обачністю проводити заходи для запобігання торгівлі людьми, розслідування та судового переслідування торговців людьми та надання допомоги і захисту жертвам торгівлі людьми. У контексті захисту прав людини держави забезпечують певний стандарт допомоги (зокрема компенсації) та захисту жертв і у тих випадках, коли шкода не була завдана безпосередньо їхніми діями (стандарт належної обачності). Зрозуміло, що держави не завжди охоче беруть на себе відповідальність за торгівлю людьми та порушення прав людини,

пов'язані з нею. Питання про те, в яких ситуаціях відповідальність за дії чи бездіяльність держави може бути покладена на державу, визначається нормами міжнародно-правової відповідальності держав, теоретичною основою для якої слугує проект статей Комісії міжнародного права про відповідальність держав за міжнародні протиправні дії [5, с. 2].

Для початку визначимо поняття «торгівля дітьми», звернувшись до більш загального «торгівля людьми».

Різні міжнародні джерела по-різному визначають зміст цього явища. Під торгівлею людьми розуміють: 1) работоргівлю; 2) продаж, що призводить до здійснення відносно людини інститутів та звичаїв тотожних з рабством, таких як боргова кабала, сімейне рабство тощо; 3) вивезення та продаж жінки за кордон або у своїй країні для використання в проституції чи в порнобізнесі; продаж дитини для незаконного усиновлення; 4) використання ембріона чи плода людини з корисною метою (фактично продаж ембріона чи плода); 5) продаж людини з метою незаконного вилучання її органів [4, с. 2].

Відповідно зі статтею 3 Протоколу ООН про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, «торгівля людьми» це – «вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу з метою експлуатації» [7, с. 1].

Акцентуючи увагу на проблемі торгівлі дітьми, у зазначеному документі наголошується, що кожна з перерахованих вище п'яти дій вважається торгівлею дітьми навіть тоді, коли вона не пов'язана із застосуванням будь-якого із засобів впливу, таких як погрози, застосування сили чи інших форм примусу, шахрайство, викрадення, обман, підкуп, зловживання владою чи уразливим становищем, що є відмінним від торгівлі людьми в цілому [1, с. 144].

За даними Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ), щороку 1 млн. 200 тис. дітей потерпають від торгівлі людьми, що майже дорівнює кількості дітей до 5 років в Австралії [4, с. 2].

Першим окремим документом, що закликав до охорони дітей та їхніх прав, була Женевська декларація прав дитини, прийнята 1924 року.

Іншими важливими міжнародними документами у цій галузі стали:

– Декларація прав дитини, проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року;

– Конвенція про права дитини, прийнята і відкрита для підписання Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року;

– Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, прийнята на Всесвітній зустрічі в ООН, 30 вересня 1990 року.

Ці міжнародні документи гарантують захист прав дітей, базуючись на принципі інтересів дітей [3, с. 35].

Ратифікувавши Конвенцію про права дитини, Україна взяла зобов'язання, відповідно до частини 1 статті 19 цього документа, вжити всіх необхідних законодавчих, адміністративних і просвітницьких заходів щодо захисту дітей від насильства у всіх його проявах, образ, зловживань, недбалого піклування або його відсутності. Вихідною ідеєю законодавчого забезпечення прав дітей в

Україні є принцип усі «діти рівні у своїх правах незалежно від походження», що записано у статті 52 Конституції України. Україна уперше в Конституції зазначила, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом, держава забезпечує гарантії державного утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (ст. 52) [3, с. 37].

З цією метою Урядом України розроблено низку законів, законодавчих актів, програм щодо захисту прав дітей. На підставі положень Конституції України і Конвенції ООН про права дитини 26 квітня 2001 року в Україні був прийнятий Закон «Про охорону дитинства», який визначає охорону дитинства стратегічним загальнонаціональним пріоритетом з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток, встановлює основні засади державної політики у цій сфері [3, с. 37].

Основними напрямками державної політики у сфері протидії торгівлі людьми є:

1) попередження торгівлі людьми шляхом підвищення рівня обізнаності населення, превентивної роботи, зниження рівня вразливості населення, подолання попиту;

2) боротьба із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до скоєння злочину, притягнення їх до відповідальності;

3) надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми [6, с. 7].

Таким чином, наша держава активно підтримує сферу протидії торгівлі дітьми: створюється інфраструктура щодо розв'язання проблем технічного й організаційного характеру розробляються та ухвалюються законодавчі й підзаконні акти, що регулюють відносини різних суб'єктів взаємодії у протидії цьому явищу. Однак, внаслідок недостатнього фінансування більшість заходів державних програм залишаються невиконаними, а діяльність державних і місцевих органів влади спрямована переважно на законодавче забезпечення та моніторинг своєї діяльності.

Література

1. Аналіз чинного законодавства щодо захисту дітей, постраждалих від торгівлі людьми / укл.: Семенко С. В., Мручковська Е. М. Київ-Чернівці : Книги XXI, 2010. 144 с.

2. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

3. Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей: навчально-методичний посібник / К. Б. Левченко, О. А. Удалова, І. М. Трубавіна та ін.; заг. ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. Київ : «Міленіум», 2006. 210 с.

4. Костючек М. Ф. Торговля дітьми як соціально-педагогічна проблема. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN12/10kmfysp.pdf>

5. Науковий вісник. 2015. Вип. 15. Демократичне врядування.

6. Протидія торгівлі людьми в Україні (збірник законодавчих актів, видання оновлене та доповнене). Київ, 2016. URL: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/edinburgh/files/5_0410.pdf

7. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_791

8. Статистика МОМ станом на 30 червня 2017 р. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_vot_statistics_ukr_june2017.doc